

VAN GRENSGEBIEDEN ONTMOETINGSPLAATSEN MAKEN...

Commentaar bij Matteüs 15, 21-28 – over het belang van de ‘interreligieuze dialoog’ Toespraak in de cyclus ‘De monotheïstische godsdiensten’

We hebben zopas uit het Matteüs-evangelie het verhaal gelezen van de ontmoeting van Jezus met een Kananese vrouw.

Het is een scène met drie hoofdpersonen: zij, Hij en op de achtergrond een dochttertje - symbool bij uitstek in de Schrift van kwetsbare hoop op de toekomst. Maar die toekomst is in gevaar, want het ‘kleine meisje hoop’ is door een boze geest bezeten.

Het wordt een hele scène, zeg dat wel. De vrouw maakt er een scène van, ten einde raad als ze is omwille van haar bezeten dochter. Maar Hij hoort haar niet. ‘Geen commentaar’ zegt Hij, als een volleerd politicus die heel wat cursussen mediatraining heeft gevolgd. Al Zijn aandacht is nog altijd toegespitst op Zijn eigen volk binnen de grenzen van Israël; Hij zit nog vast in de uitzichtloze, verharde discussie die daar volop woedt over ‘rein en onrein’. Hij is niet voor haar naar hier gekomen. Niet voor ‘de anderen’. Zij echter komt wel voor Hem. Met heel haar wanhoop en verdriet. Zo is het voor haar geen leven meer. De toekomst lijkt verloren spel, en geen moeder ter wereld kan zoiets verdragen – en al zeker deze ‘Moeder Coerage’ niet...

We schrikken van de harde, de letterlijk ‘cynische’ reactie die Jezus in tweede instantie geeft (ware het vandaag gebeurd, dan zou hij deze boodschap wellicht ‘Franck en vrij’ de hele wereld rond ge’twitterd’ en ge’trumpt’ hebben..): ‘Het brood is niet voor de honden. Er zijn grenzen en jij staat daar buiten. Brood is alleen bestemd voor de kinderen van Israël’. ‘Toch wel, Heer!’, zegt zij. ‘Toch wel!’ Er kan hoogstens een niveauverschil zijn tussen jou en mij. Een kwestie van ‘op’ of ‘onder’ de tafel, en als de nood het hoogst is, maakt dat niet zoveel uit. Want ‘brood’ is ‘brood’ – zeker voor wie honger heeft, zoals ik. Geeft niet uit welke geloofstrommel het vandaan komt. Maar Jij beweert dat Je het overvloedig in jouw bezit hebt, en ik heb het nodig. Wat ons verbindt is, dat wij beiden ‘mensen’ zijn, kinderen van dezelfde Vader. Een handvol kruimels empathie van jouw brood zijn voor mij meer dan genoeg...

En Jezus ‘bekeert’ zich – of beter: die vreemde, anders-gelovige vrouw bekeert Hem. Hij keert zich helemaal om - van het eigen volk weg naar haar en haar diepste vraag toe. Straks, in Mt. 15, 32, onmiddellijk na deze grensverleggende en openbare ontmoeting, zal Hij zeggen dat Hij ‘medelijden voelt met àl die mensen in nood, àl die vele mensen die honger hebben naar brood’. Matteüs heeft deze universaliteit van het heil, van de genade en van de empathie verderop in zijn evangelie heel sterk benadrukt.

Hoe zou dit merkwaardige evangeliefragment ‘in Gods-naam’ (!) in het evangelie van Matteüs terecht gekomen zijn? We mogen veronderstellen dat de gemeente waarmee hij verbonden was te kampen had met hevige weerstand, toen ze voor haar ogen de toeloop van ‘heidene’ tot de joods-christelijke ‘kerk’ zag gebeuren. Wat Jezus tot twee keer toe zeer afwijzend tegen die vreemdelinge zegt, vertolkt waarschijnlijk de gedachten van velen toendertijd in die joods-christelijke gemeente. Zij moesten in het reine (!) komen met de realiteit dat de christelijke beweging én de toenmalige maatschappij meer en meer gemengd en divers van samenstelling werd.

Matteüs wilde daar iets aan doen. En liever dan een theologisch en theoretisch discours voor te leggen aan zijn mensen, gaat hij een verhaal vertellen. Dat doen bijbelse schrijvers en vertellers immers altijd weer. Wanneer zij belangrijke zaken duidelijk willen maken, vertellen of verzinnen zij een verhaal... (Niet toevallig past Matteüs het verhaal hier in, direct na een hevig en uitzichtloos twistgesprek met de Schriftgeleerden en Farizeeën over die kwestie van ‘rein en onrein’ - Mt 15,1-20).

Met dit verhaal wil hij aan zijn gemeenteleden zeggen: op het moment dat je ingaat op de concrete nood waarin daadwerkelijk geholpen moet worden, op het moment dat je de dialoog aandurft en de ontmoeting riskeert met een ander mens 'van aangezicht tot aangezicht', blijkt veel theoretisch en theologisch geredeneer en gediscussieer (over het dragen van de hoofddoek op openbare plaatsen, over de grootte van religieuze kentekens, over het onverdoofd slachten of het al op niet mogen plaatsen van een kerststal voor het gemeentehuis – ik zeg maar wat...) vaak weinig zoden aan de interreligieuze dijk te zetten. Omdat die 'andere' vanuit zijn of haar concrete nood in de eerste plaats gewoon een mens blijkt te zijn als jij, met dezelfde hunker naar 'brood' en leven volop. En enkel wanneer we daar van uit gaan, kan de échte dialoog over de waarde en de betekenis, over de 'waarachtigheid' vooral van ons wederzijds geloof volwaardig starten.

Deze scène vormt een belangrijk scharniermoment in het evangelie van Matteüs. Ze brengt een transformatie mee van Jezus' missionair besef en een herijking van Zijn eigen religieuze identiteit. Matteüs laat uitschijnen dat de 'heidense', Kananese vrouw bij deze doorbraak een beslissende rol heeft gespeeld. In zijn compositie is dit verhaal een keerpunt geworden waarrond letterlijk het gehele evangelie 'draait'. De blik wordt verruimd en het doelpubliek wordt uitgebreid. De eigen religieuze identiteit wordt opengebrouwen. Van een boodschap voor Israël alleen, wordt het evangelie nu ineens goed nieuws voor alle volkeren.

'Groot geloof' noemt Hij de houding van die vreemde, anders-gelovige vrouw. Zoals Hij eerder ook de aandringende argumentatie van een Romeinse honderdman al had bestempeld (Matt. 8,10). Juist bij hen – mensen van buiten Israël – viel het blijkbaar zo sterk op. Maar het is goed dat wij 'christenen' het nog eens duidelijk horen: schreeuwen om ontferming en opkomen voor een kwetsbare andere is 'groot geloof'; huilen en knielen, smeken en aandringen, zelfs je even laten vernederen maar toch doelbewust doorbijten is 'groot geloof'. Eigen-wijze, aanhoudende stappen zetten naar wie vreemd en anders is – dat allemaal en zoveel meer is 'groot geloof'...

Het is verder ook opvallend dat deze 'heidense' vrouw Jezus onomwonden aanspreekt als 'Heer' (Kyrie), en met de typisch Joodse eretitel 'Zoon van David'. Zo erkent zij dat Hij tot de traditie van Israël behoort, en laat horen dat zij weet heeft van die traditie en er respect voor betoont. Tegelijk weet zij Jezus heel trefzeker aan te spreken bij het beste en meest kenmerkende van Zijn Joodse religieuze identiteit: dat men gehoor geeft aan wie om 'brood' vraagt, en dat men wie om hulp vraagt niet aan de kant laat staan. 'Sjema Israël – Hoor Israël!' Zo begint vanouds Zijn geloofsbelijdenis – en zij wèèt dat. Hier gebeurt dus iets van twee kanten. De niet-joodse begint met iets van het unieke van Israël te erkennen; en bijna op hetzelfde moment ontdekt de Zoon van Israël een 'groot geloof' buiten Zijn eigen volk. Zo'n wederzijdse erkenning en herkenning behoort tot het mooiste wat een mens kan overkomen.

Ons hele kerk- en geloofsverhaal moet vanuit de interreligieuze dialoog en ontmoeting worden herschreven...

Het verhaal van de Kananese vrouw staat niet voor niets tussen twee verhalen van broodvermenigvuldiging ingekaderd. Matteüs heeft immers direct ook de consequentie ingezien van de 'bekering' van Jezus: na het wondere verhaal van de ontmoeting met de Kananese vrouw over alle grenzen heen, moet het eerder vertelde verhaal van broodvermenigvuldiging op-nieuw worden verteld, want de boodschap moet absoluut worden bijgesteld! De tweede broodvermenigvuldiging die op deze ontmoeting volgt is er niet meer één voor de 'eigen groep' (zie de typisch 'Joodse' getallen *vijf* en *twee*, *twaalf* en *vijfduizend*), maar bredeit voor de hele mensheid zonder onderscheid, voor al wie honger heeft, voor al wie mens zoekt te zijn (zie nu de 'kosmische' getallen *vier*, *zeven* en *vierduizend*). Het gaat nu niet langer meer om Israël alleen, het gaat nu om alle volkeren. Er is de tweede keer meer dan 'brood' genoeg voor de hele oikoumene, de hele bewoonde wereld.

Zo wordt het doelpubliek van het 'goede nieuws' uitgebreid, en wordt de blik verruimd. De plaats van Israëls tent wordt steeds ruimer (Jes. 54,2). Daar, aan de overkant van de eigen landsgrens, heeft de Man van Nazareth ook aan de "heidenen" het Brood des Levens aangereikt. Daarmee wordt deze tweede spijziging een voorafbeelding van de grote maaltijd die eens zal komen: 'Dan zullen ze komen van oost en west, van noord en zuid, en aan tafel gaan in het koninkrijk van God. Let op, laatsten zullen eersten zijn, en eersten zullen laatsten zijn...' (Lk.13,29-30) Zo wordt Hij de verlosser en bevrijder van alle mensen, wereldwijd...

Vanaf die dag werd Jezus van Nazareth 'de Mensenzoon genoemd': kind van de mensen én van God, broer van de uitgesloten, behoeder van eigen volk én van de vreemdelingen. Vanaf die dag waren er voor Hem geen eersten en geen laatsten meer, geen witten en geen zwarten, geen autochtonen of allochtonen, geen mensen met of zonder papieren...Voortaan waren het allemaal tezamen en één voor één: mensenkinderen, kinderen van God!

Het verhaal over de ontmoeting van Jezus met de Kananese vrouw mochten we bij het nadenken over 'de interreligieuze dialoog' binnen deze cyclus over 'de monotheïstische godsdiensten' echt niet overslaan. Niet alleen omdat het zo mooi is, maar vooral omdat het zo sterk is. Dit wondere verhaal gaat – hoe vreemd dat misschien ook klinkt (ja, voor sommigen klinkt dit misschien zelfs godslasterlijk en kettters in de oren!) niet over de bekering van een andersgelovige vrouw tot het 'ware geloof' (het onze dus) – maar over de bekering van Jezus én over de bekering van Zijn Kerk (dat zijn wij) naar àlle mensen toe. Die bekering kan maar gebeuren; die open-baring vanuit de andere kan maar plaatsvinden, als wij ons over de grenzen durven te wagen, en volop in het werkveld van alledag gaan staan, waar we de noden en vragen van de mensen kunnen horen. Zoals Paus Franciscus schrijft in 'Evangelii Gaudium', par. 49:

Ik verkies een gehavende Kerk - gekneusd en vuil - omdat ze de straat is opgegaan, eerder dan een Kerk die ziek is, omdat ze in zichzelf is opgesloten, gehecht aan het comfort van haar eigen zekerheden. Ik hou niet van een Kerk die in het middelpunt wil staan en die uiteindelijk de gevangene wordt van een kluwen van bepalingen en procedures. Meer dan de vrees ons te vergissen in allerlei theologische en dogmatische kwesties, hoop ik dat we bezield blijven door de vrees opgesloten te zitten in structuren die ons een valse bescherming geven, in normen die ons tot onverbiddelijke rechters maken, in gewoontes waarin we ons comfortabel voelen, terwijl er buiten een uitgehongerde menigte wacht en Jezus maar voor ons blijft herhalen: "Jullie moeten hun te eten geven!" (Matt. 14,16).

Tenslotte – en omdat evangelie nu eenmaal evangelie is - gaat het hier in de eerste plaats ook om een duidelijke 'afpraak rond God'. Heel deze passage uit Matteüs 14 en 15 levert op zijn minst deze geruststellende conclusie op – voor onszelf, én voor alle anders-gelovigen: dat wij onszelf steeds meer en steeds nadrukkelijker 'katholieken' mogen blijven noemen, en dat 'onze God' zonder twijfel de grootste 'katholiek' is van allemaal. Dat wil zeggen: Hij is altijd en overal op het geheel gericht – in het Grieks: 'kata hólos'. Ja 'onze God' is radicaal en fanatiek 'katholiek'. Want Zijn heil is bestemd voor ieder mens, waar ook ter wereld...

Zo moge het zijn! Amen.

Geert Dedecker - ORBIT West-Vlaanderen
De Lier, 14 januari 2018